

ΑΝΟΙΧΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΜΙΣΣΑ ΦΑΪΣ

Του **ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΣΑΪΝΗ**

Τραπεζικός υπάλληλος με σπουδές νομικής, πλιν δεινός και ακούρατος φιλόλογος, βραβευμένος (2015) από την Ακαδημία Αθηνών για το σύνολο του έργου του. Σεφρογενής ποιητής καβαφικών αντηχήσεων (τελευταία συλλογή «Με δίχτυ τον άνεμο», Κίχλη 2015), δοκιμιογράφος και κριτικός, ανθολόγος, επιμελητής φιλολογικών εκδόσεων, βιβλιογράφος, ανανεωτής, μάλιστα, του φιλολογικού κλάδου (Σικελιανός, Ελύτης, Κατσίμπαλης, Αναγνωστάκης, Κοτζιάς κ.ά.). Στην υποδειγματική και ογκωδέστατη «Βιβλιογραφία Καβάφης» (Θεσσαλονίκη 2003), τον περσιό Δεκέμβριο, προστέθηκε και η εξακοσίων σελίδων «Βιβλιογραφία Γιώργου Σεφέρη (1922-2016)».

Μετά την έκδοση της σεφερικής αλληλογραφίας (με τον Κατσίμπαλη), των παραλειπόμενων σεφερικών δοκιμών, αλλά και την πρόσφατη έκδοση των σεφερικών ποιημάτων (Ίκαρος 2014), άλλο ένα έργο αναφοράς με τη σφραγίδα της υπομονής και της επιμονής του Δασκαλόπουλου το οποίο συμπληρώνει την εργασία του Κατσίμπαλη (στον τόμο «Για τον Σεφέρη», 1961) και εμπλουτίζει, ολοκληρώνοντας, την παλαιότερη βιβλιογραφική δοκιμή του ίδιου του Δασκαλόπουλου (ΕΛΙΑ, 1979).

Τον αφοσιωμένο φιλόλογο μας θυμίζει η έκδοση του Ιδρύματος Ουράνη, τον ανεξίτηλο και ανυστερόβουλο κριτικό το τομίδιο του Γαβριηλίδη, το οποίο περιέχει 51 επιλεγμένες (από ένα corpus 128) επιφυλλίδες οι οποίες δημοσιεύτηκαν, με δύο εξαιρέσεις, στα «Νέα» μεταξύ 1996-1999. Σε αντίθεση με τις αμιγείς βιβλιοκριτικές της προηγούμενης τετραετίας (βλ. «Ανισόπεδες διαβάσεις», Πατάκης, 1999), εδώ οι αφορμές δεν είναι πάντα βιβλία. Με χαλαρότερη διάθεση, ανάλαφρο ύφος και ελεύθερο θέμα, ο Δασκαλόπουλος αφήνεται στους συνειρμούς και διεκδικεί τα αναγνωστικά του δικαιώματα ανταποκρινόμενος εν θερμώ στην πνευματική επικαιρότητα. «Ατυπος κριτής» χωρίς «διάθεση αυθεντίας», διαβάζει τα πάντα γύρω του, θυμάται συγγραφείς και επε-

Φιλολογία και ζωή

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

«Τα χρόνια μου και τα χαρτιά μου. Χρονικό»

Πατάκης, 2016
Σελ. 326

τείους (Σεφέρη, Ελύτη κ.λπ.), παλαιά και νεότερα βιβλία ή φωτογραφίες συγγραφέων, σχολιάζει λογοτεχνικά (η έννοια της «γενιάς»), εκδοτικά ζητήματα (η επανακυκλοφορία της «Νέας Εστίας», η «Ελληνική βιβλιογραφία») ή τις γλωσσικές εξελίξεις (το τελικό «ν») κ.ά. Μπορεί να πρόκειται για κείμενα αγκιστρωμένα στον χρόνο και στις συνθήκες κάτω από τις οποίες γράφτηκαν, ωστόσο, οι ετερόκλητες επιφυλλίδες του εξακολουθούν να διαβάζονται παρά την εικοσαετία που μεσολάβησε από την εποχή της δημοσίευσής τους.

Καβαφικός ο τίτλος των επιφυλλίδων ανακαλεί τον «ποιητή-αναγνώστη» του Καβάφη, ως τυπικό δημιουργικό παράδειγμα, παλαμικός αυτός του αυτοβιογραφικού χρονικού, το οποίο παρακολουθεί την προσωπική και τη λογοτεχνική πορεία του συγγραφέα. Αναμνήσεις, ενσωματωμένες ημερολογιακές εγγραφές και επιστολικά τεκμήρια συγκροτούν ένα χαλαρό χρονικό της ελληνικής λογοτεχνικής ζωής των τελευταίων εξήντα χρόνων. Τα γεγονότα της ζωής του συγγραφέα, οι συναντήσεις του με δημιουργούς, διαβάσματα και εργασίες μπλέκονται γύρω από την αφήγηση της ζωής του συγγραφέα από το μακρινό 1939 και την Πά-

τρα ως το αθηναϊκό σήμερα. Το ατομικό συμπλέει με το συλλογικό, καθώς από το βάθος πεδίου φτάνει ο απόηχος κοινωνικών και πολιτικών γεγονότων: Κατοχή, Εμφύλιος, Δικτατορία, Μεταπολίτευση.

Ο Δασκαλόπουλος μπορεί να ξεκινά φλερτάροντας δειλά με τη λογοτεχνία, ωστόσο, προσδευτικά, βρίσκει ένα ουδέτερο ύφος, που καταφέρνει να κρατήσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και να εκλύσει ακόμα και συγκίνηση. Ο ίδιος προβάλλει ως πηγή έμπνευσης και πρότυπο το «Αυτοβιογραφικό σχόλιο» του Βίτι. Η αφήγηση μοιράζει το χρονικό συνεχές σε τρεις ενότητες, αν και μια αφορμή μπορεί να βγάλει τον αφηγητή από τη χρονολογική ακολουθία με προβολές στο μέλλον (π.χ. το συλλεκτικό πάθος οδηγεί σε μια πρώιμη αναφορά στο «Κιόσκι» του «Εντευκτηρίου»). Την κατάδυση στις μνήμες από δεύτερο χέρι ακολουθούν οι σκόρπιες παιδικές (από την Πάτρα στην Κάτω Αχαΐα), εφηβικές αναμνήσεις του μικρού Δημήτρη που μεγαλώνει στο σκληρό μετεμφυλιακό κράτος (ο θάνατος γονιών, το χτίσιμο της προσωπικής βιβλιοθήκης, οι πρώτες δημοσιεύσεις ποιημάτων το 1958, το φροντιστήριο του Μπελεζίνη) και τα νεανικά χρόνια της διαμόρφωσης στην Αθήνα (η Εθνική Τράπεζα,

η Νομική Σχολή, η πρώτη βράβευση σε διαγωνισμό του περιοδικού «Πανοπουδαστική», η συνδικαλιστική δράση). Αν την πρώτη ενότητα («Ο τόπος, οι άνθρωποι») κλείνει η ταραγμένη εφταετία, η δεύτερη («Νέοι ορίζοντες») αρχίζει με την ευφορία των χρόνων της Μεταπολίτευσης, όταν τυχαία περιστατικά (η συνεργασία με το περιοδικό «Συλλέκτης» του Βασίλη Χριστιανού, η γνωριμία με τον Ολλανδό νεοελληνιστή Wim Bakker) δείχνουν τον δρόμο της φιλολογίας, και το ενδιαφέρον για τη βιβλιογραφία προκύπτει «ανεπαισθήτως»... Εκτοτε, η αφήγηση ακολουθεί το συγγραφικό έργο του Δασκαλόπουλου ή γίνεται προσωποκεντρική, καθώς δομείται γύρω από πορτρέτα συγγραφέων, συνεργατών, φίλων: ο Αλεξίου, ο Τσίρκας και ο Σαββίδης, ο Χαριτάτος και το ΕΛΙΑ, ο «αργαής» Λορεντζάτος, η προσοχής Μαρώ, ο «τυπικός» Ελύτης και ο «οξύθυμος μαρτυρικός» Μαρωνίτης ή ο «αναθεωρητής» Βαγενάς κ.ά. Δύσκολα θ' ανακαλύψει κανείς πρόσωπα ν' απουσιάζουν από αυτόν τον πολυπρόσωπο πίνακα της λογοτεχνικής ζωής των τελευταίων χρόνων του περασμένου αιώνα, που ανακαλεί νοσταλγικά ο Δημήτρης έχοντας πάντα δίπλα του την ευγενική μορφή της Μαρίας (Στασινοπούλου). Την

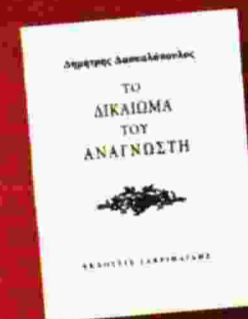

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

«Τα χρόνια μου και τα χαρτιά μου. Χρονικό»

Πατάκης, 2016

Σελ. 326

«Το δικαίωμα του αναγνώστη»

Γαβριηλίδης, 2017

Σελ. 248

«Βιβλιογραφία Γιώργου Σεφέρη (1922-2016)»

Ίδρυμα Κωστα και Ελένης Ουράνη, 2016

Σελ. 612

αφήγηση ολοκληρώνει η σύντομη ενότητα της τελευταίας δεκαετίας του 20ού («Προς τον καινούργιο αιώνα»), πριν από την απότομη προσγείωση του «Επίλογου», γραμμένου στις ανατολές του δυστοπι-

κού 21ου αιώνα, με την πικρή επίγευση «Ανήκω στον 20ό αιώνα...». Χρήσιμες, τέλος, οι πληροφορίες για την ιστορία της έκδοσης των επιφυλλίδων (σ. 283) και για την εκδοτική περιπέτεια της σεφερικής βιβλιογραφίας (σ. 290).

Όποιος, συνηθισμένος στην εμπάθεια που περισσεύει σε κείμενα φιλολογικών μαρτυριών και απομνημονευμάτων, αναζητά φανταχτερές αφηγήσεις και κακεντρεχή ευφυολογήματα, θ' απογοητευτεί. Αλλά συγγραφικά και κριτικά ήθη ταιριάζουν στο ήθος-ύφος του Δασκαλόπουλου. Απλός και σοβαρός, καθαρός και σταθερός, προσπλημένος στη φιλολογία και όσο γίνεται αντικειμενικός, αποφεύγει να ολισθήσει στην πικάντικη λεπτομέρεια που ικανοποιεί την ηδονοβλεψία του αναγνώστη, ή στο επικριτικό σχόλιο που τρέφει μέρος της συντεχνίας. Ακόμα και αν κάποτε αποσιωπά ονόματα, δεν αποκρύπτει γεγονότα (η «κόντρα» με τον Βίτι για τη βιβλιογραφία του Ελύτη, η μη συνεργασία στο περιοδικό «Λέξη»). Πιστός στο μόντο του βιβλίου από τον Αισχύλο («Χρη λέγειν τα καιρία»), δεν «κρίνει και δεν κατακρίνει, απλώς περιγράφει» (σ. 325), επιλέγοντας να ξεχάσει «από τη μνήμη τα παλιά». Η ζωή, ακόμα και μέσα στην υδροκέφαλη (και πολιτιστική) πρωτεύουσα, όπου σ' έναν περιορισμένο χώρο συνωστίζεται όλη η πνευματική ελίτ της χώρας, συνεχίζεται, και οι ανθρώπινες σχέσεις και επαφές αποδεικνύονται σημαντικότερες από τις φιλολογικές τρικλοποδιές και τα ανθρώπινα (γι' αυτό και ταπεινά) αίτια τους.

Όπως και να 'χει, ο Δασκαλόπουλος δίνει την αίσθηση ότι προσεγγίζει τον αυτοβιογραφικό λόγο υποφιασμένος για τις παγίδες του είδους, τις οποίες έχει ήδη περιγράψει σε επιφυλλίδα του («Αναζητώντας την αλήθεια»). Εξ ου το ουδέτερο ύφος και η τεμαχισμένη σε μικροϊστορίες δομή του κειμένου που δεν προωθεί την ανάδυση ενός συνεκτικού «μακιγιαρισμένου» εγώ, αλλά του αφηγηματικού νήματος που ακολουθεί το μάκρος μιας ζωής. Όπως σημειώνει ο ίδιος αλλού: «Μόνο μια βιβλιοθήκη που ξεχειλίζει ακατάστατα από παντού είναι χάρμα οφθαλμών» («Βιβλία και βιβλιοθήκες»).